

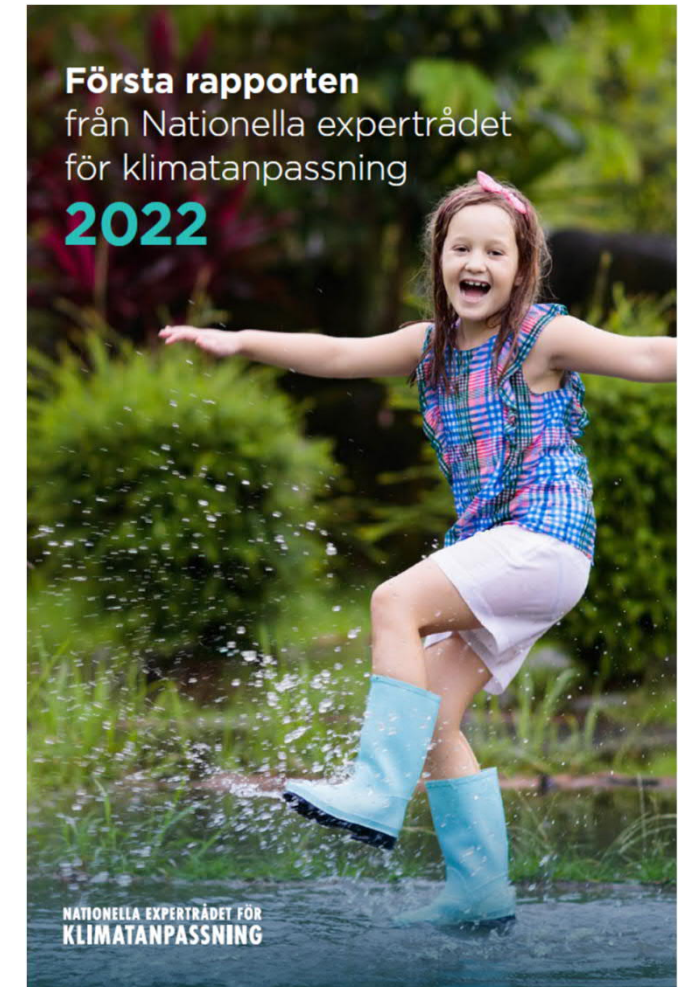
Första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning

Kustmöte

11 oktober 2022, Vellinge

Irene Bohman, Ledamot vid Nationella expertrådet för
klimatanpassning

Vattenmyndigheten i Södra Östersjön vattendistrikt,
Länsstyrelsen i Kalmar, irene.bohman@lansstyrelsen.se

Nationella expertrådet för klimatanpassning

- Har som uppgift att utvärdera arbetet med klimatanpassning i Sverige och ge förslag på fortsatt arbete
- Rapport vart femte år som underlag för den nationella klimatanpassningsstrategin → ny strategi 2023
- Tillsätts av regeringen
- Rådet är oberoende men knutet till SMHI där rådets sekretariat finns

Vad är klimatanpassning?

Åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan märker av idag och de som vi inte kan förhindra i framtiden

Expertrådets ledamöter

Lisbeth Schultze
Lst Västra Götaland

Ordförande

Carina Keskitalo
Umeå universitet

Vice ordförande

Erik Kjellström
SMHI

Irene Bohman
Vattenmyndigheten
Södra Östersjön,
Lst Kalmar

Sofie Storbjörk
Linköpings Universitet

Henrik Larsson
MSB

Gregor Vulturius
SEB

Avgående ledamöter februari 2022

Robert Johannesson, Boverket
Elisabeth Lindgren, docent hälsvetenskap

Nya ledamöter från mars 2022

Karin Ljung Björklund
Folkhälsomyndigheten

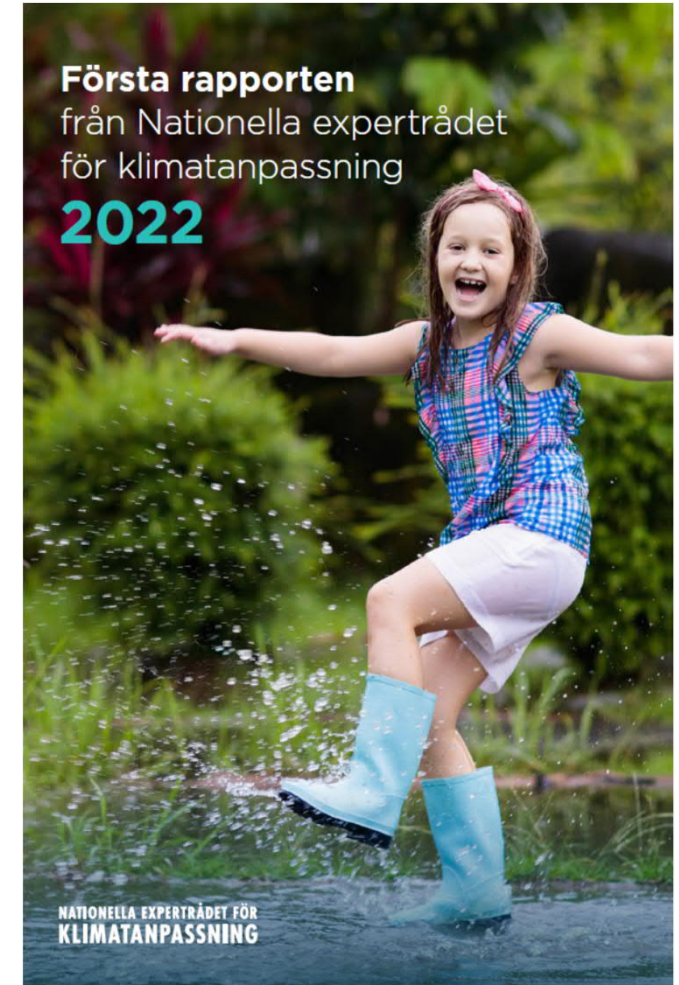
Tommy Danielsson
Kristianstad kommun

Rapportens innehåll

- Introduktion
- Sektorsvisa kapitel
- Transnationella beroenden
- Helhetssyn på klimatanpassning
- Uppföljning av åtgärder i den nationella klimatanpassningsstrategin
- Prioriterade åtgärder och utmaningar

→ 168 åtgärdsförslag

Det är upp till regeringen att besluta om den vill ta expertrådets förslag vidare.

Prioriterade utmaningar och riskområden

Expertrådet föreslår att klimatanpassning ses utifrån grundläggande säkerhetsperspektiv som omfattar:

- Fysisk säkerhet och markanvändning – skred, översvämning, försörjning, bebyggelse, sjukdomsspridning, biodiversitet ...
- Vattensäkerhet – vattentillgång för hälsa, försörjning, ekosystem och biodiversitet, politisk stabilitet ...
- Matsäkerhet – produktion, hälsorisker, handel inkl. insatsvaror ...

Områdena är starkt kopplade till varandra i ömsesidiga beroenden. Anpassningsinsatser behöver ta hänsyn till dessa beroenden för att undvika "maladaptation" sk. missanpassning.

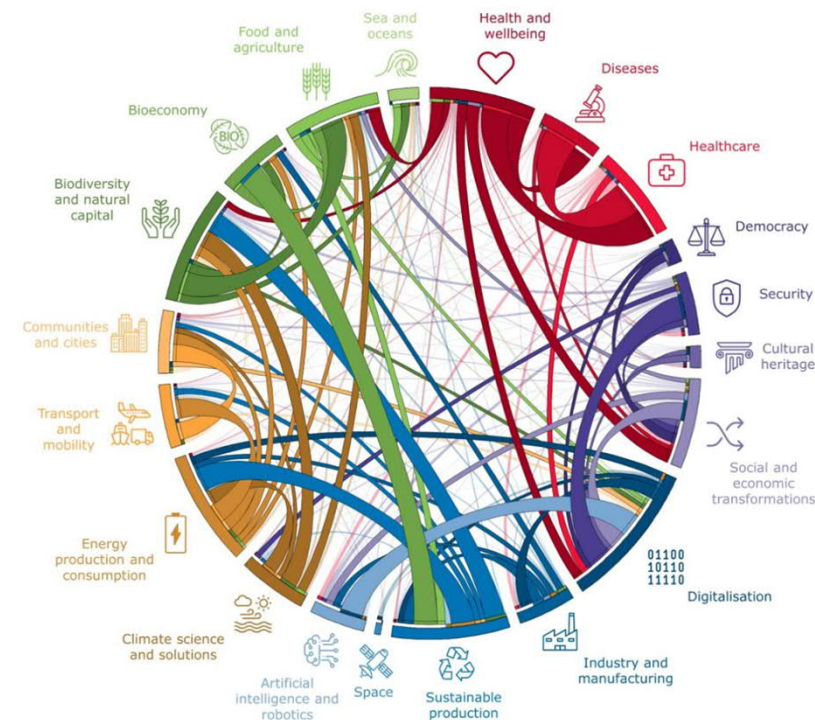
Figur 19.1: De tre prioriterade utmaningarna påverkar och påverkas av varandra.

Prioriterade utmaningar och riskområden

Expertrådet föreslår att klimatanpassning ses utifrån grundläggande säkerhetsperspektiv som omfattar:

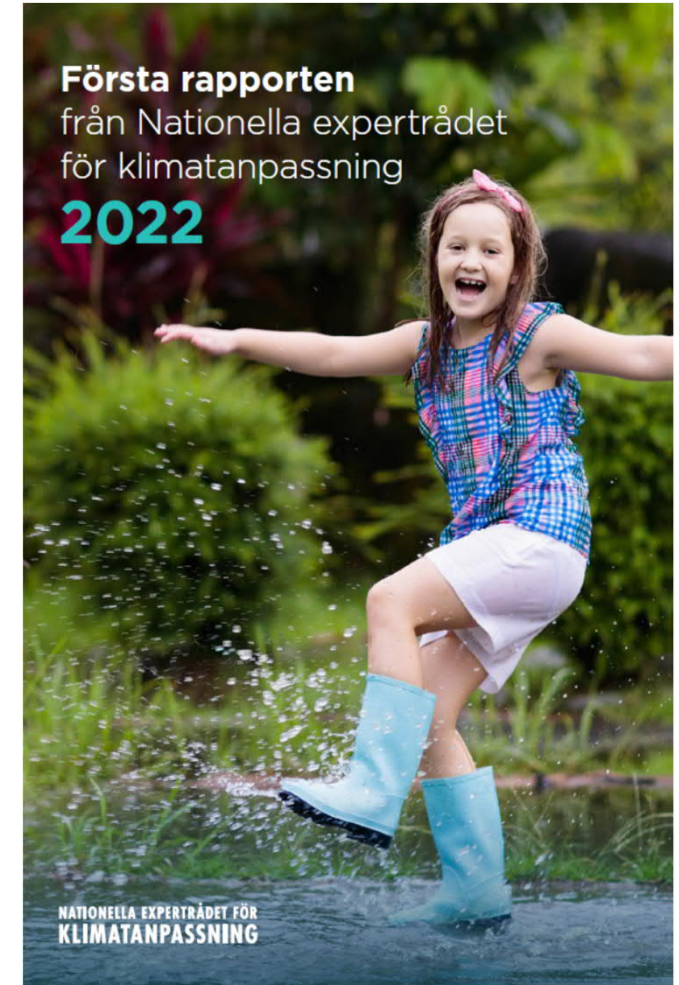
- Fysisk säkerhet och markanvändning – skred, översvämning, försörjning, bebyggelse, sjukdomsspridning, biodiversitet ...
- Vattensäkerhet – vattentillgång för hälsa, försörjning, ekosystem och biodiversitet, politisk stabilitet ...
- Matsäkerhet – produktion, hälsorisker, handel inkl. insatsvaror ...

Områdena är starkt kopplade till varandra i ömsesidiga beroenden. Anpassningsinsatser behöver ta hänsyn till dessa beroenden för att undvika "maladaptation" sk. missanpassning.

Expertrådets huvudbudskap

- Krafttag behövs med fokus från planering till genomförande
- Arbetet med minskad klimatpåverkan och klimatanpassning bör samordnas i högre grad
- Nuvarande incitament är otillräckliga
- Åtgärder kan inte skjutas på framtiden
- Klimatanpassning är nödvändig inom alla samhällsområden
- Klimatförändringar innebär betydande risker för civil säkerhet

Den globala uppvärmningen

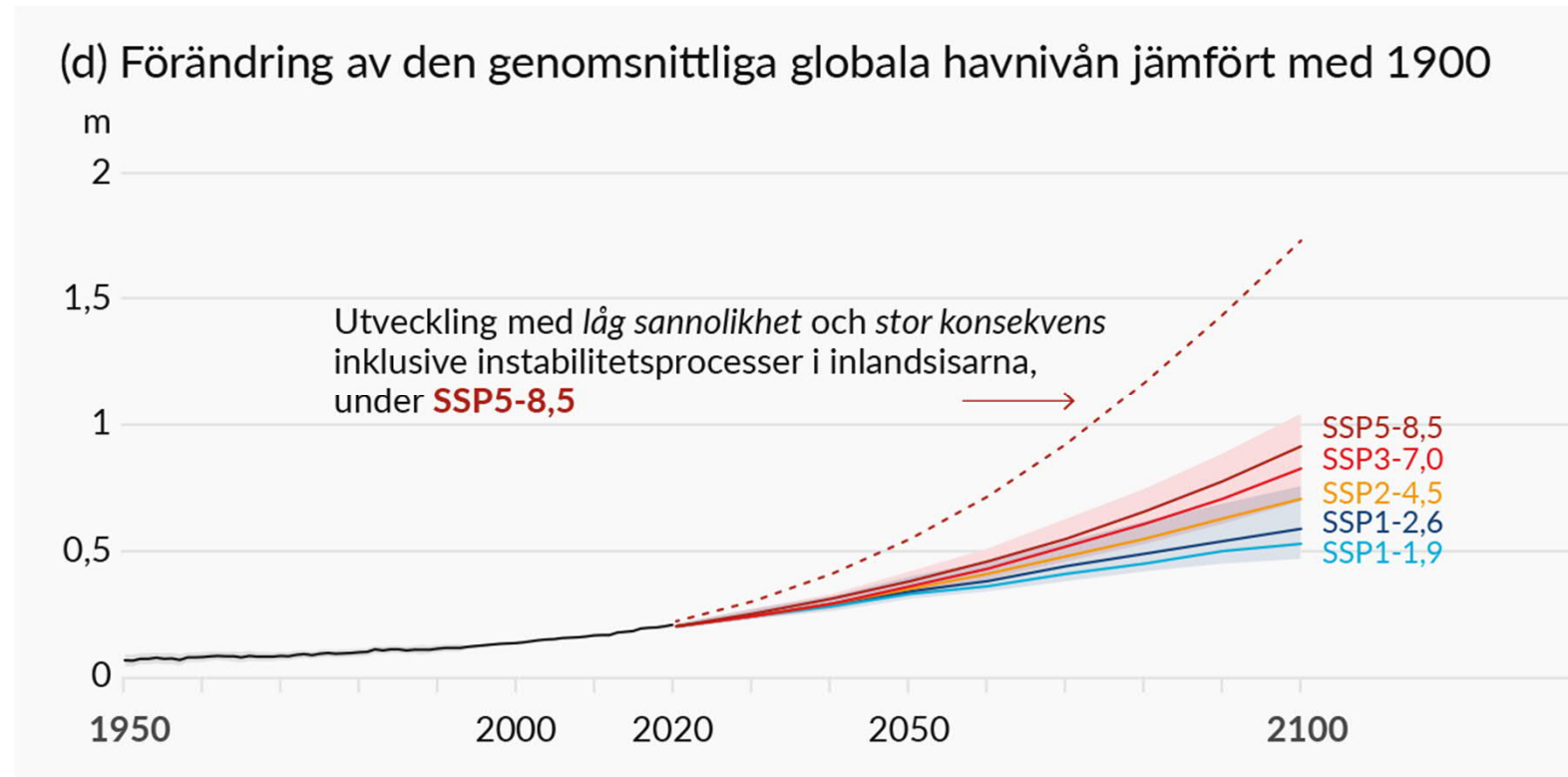
- Människan är orsaken till uppvärmningen.
- Olika regional uppvärmning, störst i Arktis.
- Ändrat hydrologiskt kretslopp med mer nederbörd men också större risk för torka.
- Stigande havsnivåer.
- Ökad frekvens och mer intensiva extremer.
- Stora regionala skillnader i konsekvenser och stort beroende av sårbarhet, även inom Sverige.
- Framtida utsläpp styrande för fortsatt utveckling.
- Stora skillnader i konsekvenser beroende på om vi passerar 1,5°C eller inte.

NATIONELLA EXPERTRÅDET FÖR KLIMATANPASSNING

Vad händer med havsnivån?

- Stiger fort
- Ökar risken för högvattenhändelser
- Kommer fortsätta stiga i hundratals till tusentals år
- Grad av utsläpp styrande
- I Sverige kompenseras landhöjningen i varierande grad

Exempel på underlag - kustområden

- *IVL, 2021. Sammanställning av mötesserien: Framtidsbilder för ett klimatanpassat Sverige. Rapport nr C 600.*
Många olika intressen påverkar anpassningsmöjligheterna. Nybyggnationen fortsätter.
- *Statens offentliga utredningar, 2020. Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd, SOU (2020:78).*
Hälften av Sveriges befolkning bor inom en mil från havet.
- *Boverket, 2006. Vad händer med kusten?*
Stor del av bebyggelsen har tillkommit före noggranna överväganden om framtida risker var möjlig. Detsamma gäller många kemikaliefabriker.
- *SGI & MSB, 2021. Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning, Redovisning av regeringsuppdrag.*
Analys av risken för översvämningar vid kusten. Cirka 122 000 byggnader i Sverige ligger i områden med risk för kustöversvämning (100-årsnivå). Antalet boende i Sverige inom område med risk för kustöversvämning bedöms till cirka 57 000 och antalet anställda till cirka 63 000.
- Enligt *Sveriges riksbank* är i dagsläget knappt 15 000 bostäder extra utsatta för översvämningsrisk från havet. Riksbanken har gjort framtidsberäkningar och utgått från tre scenarion. I det mildaste scenariot ökar siffran på drabbade bostäder till knappt 27 000 medan runt 46 000 bostäder drabbas i deras högsta scenario.

Helhetssyn – Vatten

Behov av att:

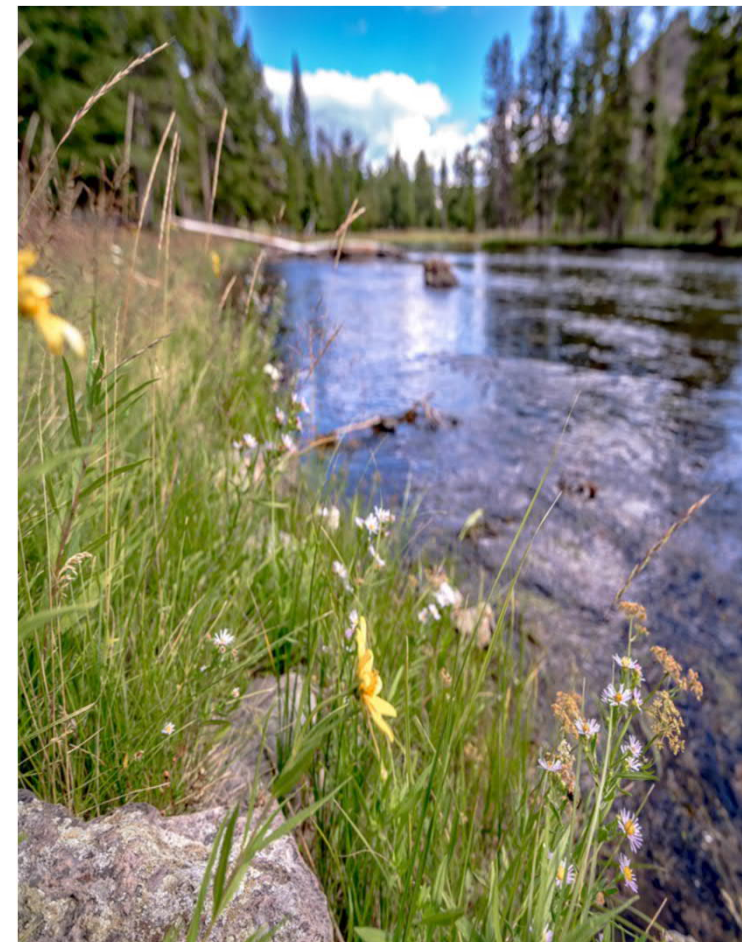
- integrera stad och land
- integrera land och vatten
- integrera inlandsvatten och havsvatten
- integrera olika behov i samhällssektorer
- planering över administrativa gränser
- integrera olika politikområden
- integrera korta och långa tidsperspektiv

Figur 10.5.1. Exempel på hur människan påverkan på det hydrologiska kretsloppet. Konsekvenser från klimatförändringar (grön), markanvändning (brun) och vattenanvändning (blå) samspelar och är tätt integrerade med varandra. Figuren bygger på komponenter som diskuteras av Abbot m.fl. (2019¹).

¹ Abbott, B.W. m.fl., 2019. Human domination of the global water cycle absent from depictions and perceptions. Nature Geoscience.

Föreslagna övergripande åtgärder - vatten

- Samordna vattenfrågor på regeringskansliet
- Säkerställ finansiering för gemensamma åtgärder för hantering av vattenbrist och översvämningar med involvering av olika aktörer i ett avrinningsområde
- Ge kommunerna styrande incitament för ökat mellan-kommunalt samarbete inom avrinningsområden
- Ompröva tillstånd för vattenuttag efter lokala förutsättningar och vattentillgångar i ett förändrat klimat
- Förtydliga hur hänsyn till klimatförändringar ska hanteras i miljöbedömningar
- Genomför riskbedömningar för översvämningars konsekvenser för landsbygd och infrastruktur utanför större tätorter samt för ekosystemfunktioner
- Fortsätt arbetet med miljöövervakning och kunskapsuppbyggnad för bedömning av effekter av vattenbrist och torka för naturmiljön och ekosystemtjänster.

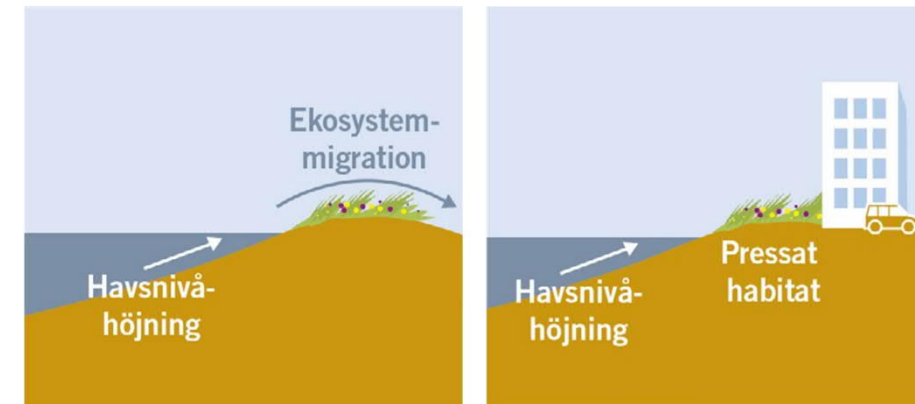
Exempel på risker och identifierade utvecklingsbehov

Risker

- Förhöjd havsnivå med ökad stranderosion -spridning av föroreningar och transport av näringsämnen.
- Förändrad riskbild för miljöfarliga verksamheter och förorenade områden.
- Försämrade grundvattenkvalitet (saltvatteninträngning)
- "Kustsonzinklämning" - Minskat utrymme för ekosystem, infrastruktur och andra samhällsbehov.

Behov

- Hänsyn till klimatförändring vid begränsning av strandnära exploatering.
- Stödande juridik för klimatanpassning i kustzonen
- Mer underlag om kustnära förhållanden och effekter av åtgärder

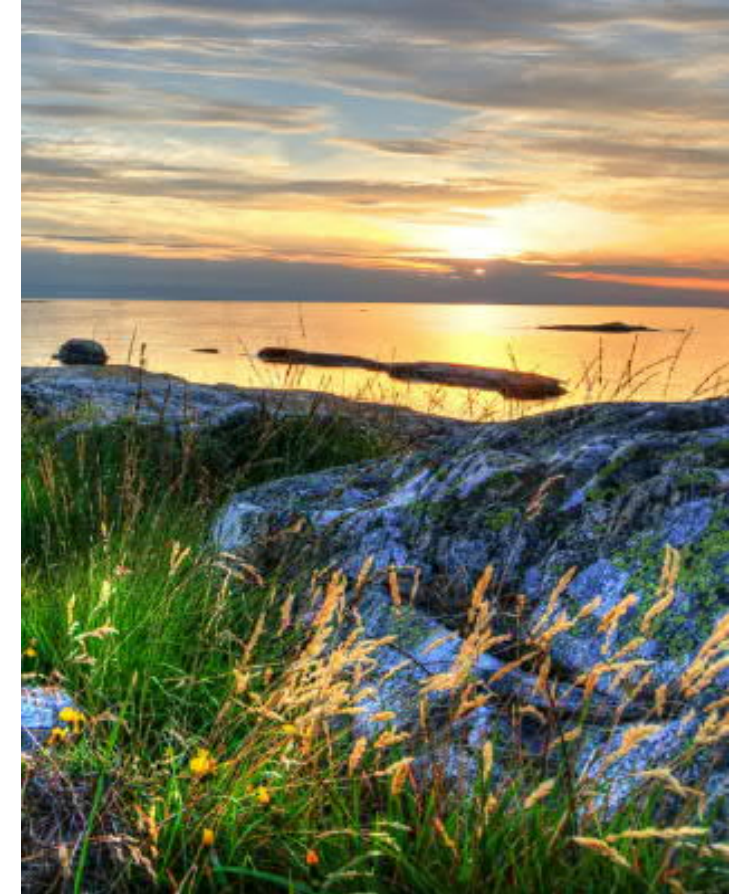
Figur 10.6.3 Illustration av kustsonzinklämning eller coastal squeeze där ekosystem hindras från att retirera. Källa: Naturvårdsverket, 2021. Naturbaserade lösningar. Rapport 6974.

"coastal squeeze"

Föreslagna åtgärder för kustområden

Identifiera särskilt utsatta riskområden för översvämning, erosion och kustzonsinklämning, samt ta fram nationellt underlag för bedömning av lämpliga åtgärder i särskilt utsatta områden.

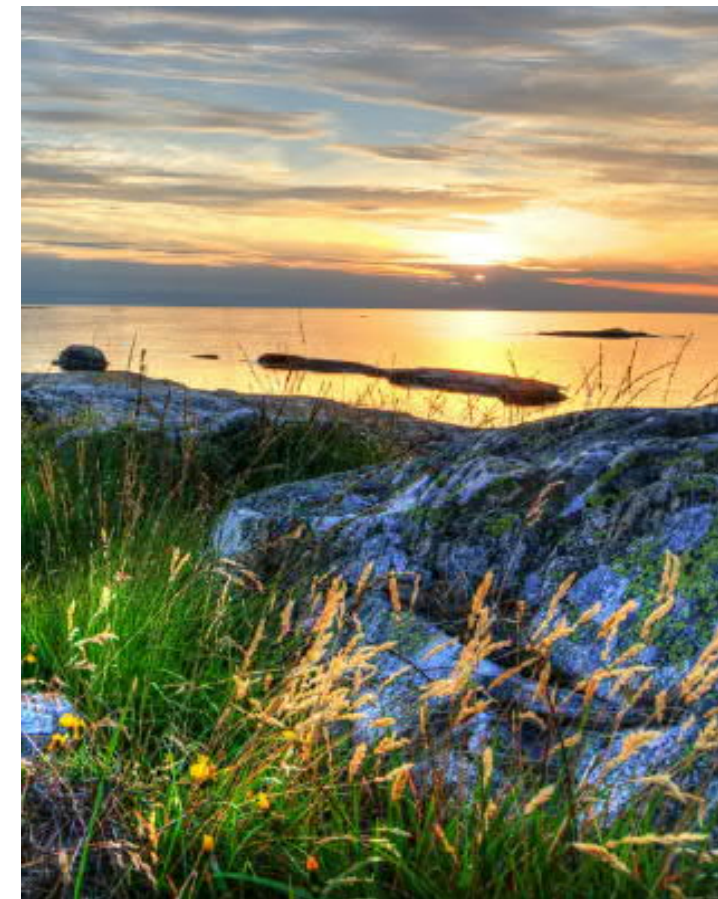
- *Regeringen bör ge länsstyrelserna i uppdrag att tillsammans med sina respektive kustkommuner samt, med stöd och relevanta underlag från nationella myndigheter, identifiera särskilt utsatta riskområden för översvämning, erosion och kustzonsinklämning. Arbetet bör utgå ifrån de större regionöverskridande riskområden för erosion och översvämningar i kustområden som identifierats av SGI och MSB.*

Föreslagna åtgärder för kustområden

Utveckla övervakning av kustzonens förändring över tid som planeringsunderlag för flexibel markanvändning.

- *Regeringen bör ge lämpliga myndigheter i uppdrag att säkerställa regionalt samordnad övervakning av kustzonens förändring som underlag till flexibel markanvändning samt till uppföljning och utvärdering av anpassningsåtgärder. Övervakningen behöver ta hänsyn till kumulativa effekter av exploatering i kustzonen. Finansiering av den samordnade övervakningen bör säkerställas.*

Föreslagna åtgärder för kustområden

Tillsätt en statlig utredning med syfte att ta fram förslag på finansiering, rådighet, mandat och ansvarsfördelning för att genomföra åtgärder vid kusten.

- *Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram förslag på finansiering, rådighet, mandat och ansvarsfördelning för att genomföra åtgärder vid kusten med utgångspunkt från flexibel markanvändning. Utifrån ovanstående utredning bör regeringen upprätta en övergripande nationell strategi för klimatanpassningen av Sveriges kuster. En sådan strategi bör ta hänsyn till en havsnivåhöjning på åtminstone tre meter.*

Översvämningsskydd generellt

- Stöd till innovativa investeringar med stor klimatanpassningsnytta med betoning på mångfunktionalitet. Inför ett "Klimatanpassningskliv".
- Ökad samverkan för gemensam hantering av kommunöverskridande klimatrisker och gemensamt utnyttjande av resurser. Stärk länsstyrelsernas mandat att ta initiativ för mellankommunal samverkan
- Tydliggör gränsdragningen mellan kommuners och fastighetsägares ansvar och rådighet. Regeringsuppdrag till lämplig myndighet att tydliggöra gränsdragningen samt att lämna nödvändiga författningsförslag.
- Stärk byggprojektörernas ansvar för klimatanpassning genom utökat och delat skadeståndsansvar. Höj skadeståndsansvaret från 10 år till 25 år och inför krav på klimatanpassningscertifiering av fastigheter och byggnader inom riskområden.
- Främja implementeringen av naturbaserade, multifunktionella klimatanpassningsåtgärder. Inför skärpta krav och ökade incitament för att kommunerna i första hand ska undersöka möjligheten att arbeta med naturbaserade lösningar. Val av annan lösning måste kunna förklaras.

Hur ligger kommunerna till i klimatanpassningsarbetet?

Kommunernas ansvar

- Många kommunala verksamheter påverkas av ett förändrat klimat, exempelvis vatten och avlopp, vård och omsorg, fysisk planering och räddningstjänst.
- Kommunerna ansvarar för det förebyggande arbetet för att förhindra naturolyckor inom sitt geografiska område (klimatanpassning inom fysisk planering).
- Kommunen som myndighetsutövare med ansvar för bygglov, miljötillsyn, miljöskydd och naturvård.
- Lagstadgade krav inom översiktsplaneringen på att kommunerna ska bedöma risken för skador på den byggda miljön, kopplade till klimatförändringarna.
- En kommun kan i detaljplaneringen kräva så kallat marklov för att begränsa andelen hårdgjorda ytor i tätbebyggda områden, för att minska risken för översvämning och effekterna av en värmebölja.
- Kommunala bolag för fastigheter samt energi och vatten spelar också en viktig roll i anpassningen av samhället.

Hur går kommunernas arbete med klimatanpassning?

- Kustkommuner, storstäder och storstadsnära kommuner samt kommunerna i södra Sverige har kommit längre i sitt klimatanpassningsarbete.
- De utmaningar som flest kommuner vidtagit åtgärder mot är översvämningar, samt ras, skred och erosion som hotar samhällen, infrastruktur och företag.
- De kommuner som haft erfarenheter av klimatrelaterade händelser är de som kommit längst i arbetet med klimatanpassning.
- Sex av tio kommuner har fattat ett politiskt beslut om att arbeta med klimatanpassning, medan endast fyra av tio kommuner har avsatt resurser för klimatanpassningsarbetet.
- De kommuner som har kommit långt i sitt klimatanpassningsarbete framhåller politisk vilja och mandat som framgångsfaktorer, och har ofta integrerat klimatanpassning i sin ordinarie verksamhet och i befintliga processer.

Nu är vi klara – det är nu det
börjar!

Tack för uppmärksamheten!

